

Ірына ГОЎЗІЧ
Ірына ШАЎЛЯКОВА-БАРЗЕНКА

ШУКАЕМ ШЭДЭЎРЫ!.. ВОПЫТЫ ЛІТАРАТУРНЫХ ДАСЛЕДАВАННЯЎ

**ВУЧЭБНАЯ ПРАГРАМА ФАКУЛЬТАТЫЎНЫХ ЗАНЯТКАЎ
ДЛЯ ХІ КЛАСА АГУЛЬНААДУКАЦЫЙНЫХ УСТАНОЎ З БЕЛАРУСКАЙ І РУСКАЙ МОВАМІ НАВУЧАННЯ**

ПЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Паводле канцэпцыі вучэбнага прадмета “Беларуская літаратура” на заключным этапе навучання літаратуры вялікае значэнне маюць актуалізацыя і сістэматызацыя папярэдне набытых ведаў: “Вучні павінны не толькі правільна ацэньваць канкрэтныя творы, але і характарызаваць іх у кантэксце гістарычнага развіцця культуры, мастацтва свайго народа і чалавецтва ў цэлым, умець суадносіць канкрэтныя з’явы роднай літаратуры з асноўнымі этапамі, перыядамі развіцця сусветнай літаратуры, з мастацкімі напрамкамі”. Гэта дазваляе засяроджваць увагу вучняў на спасціжэнні мастацкага твора ці творчасці пісьменніка ў культуралагічным і літаратурным кантэкстах.

Адной з адметных тэндэнцый сучаснай адукацыйнай парадыгмы становіцца відавочная інтэнсіфікацыя працэсу ўключэння вучняў у актыўную пазнавальную дзейнасць. Навучанне літаратуры ў IX–XI класах грунтуецца, як вядома, на самастойным чытанні вучнямі мастацкіх твораў, крытычых і літаратуразнаўчых артыкулаў як абавязковай перадумовы аналітычнай работы ў класе. На заключным этапе літаратурнай адукацыі вялікае ўвага аддаецца выкананню творчых і даследчых работ: яны з’яўляюцца адначасова і сродкам кантролю, і паказчыкам творчага і інтэлектуальнага развіцця асобы.

Вучоныя, метадысты, педагогі-практыкі сёння ўсё часцей гавораць пра тое, што даследаванне можа быць актуалізавана і арганізавана на ўсіх этапах навучання літаратуры: “...іхнія элементы даследчага падыходу школьнікі павінны засвойваць у дзіцячым і падлеткавым узросце, тады больш рэальным будзе ўздзім да вышэйшага ўзроўню творчай самастойнасці” (Е. Гінгэль). Даследчы падыход у навучанні дазваляе знаёміць вучняў з метадамі навуковага пазнання, спрыяе фарміраванню ў іх навуковага светапогляду, глыбокіх, трывалых, “дзейных” ведаў, развівае мысленне, пазнавальную самастойнасць.

Пад даследчай дзейнасцю вучня па літаратуры маецца на ўвазе яго мэтаскіраванае ўзаемадзеянне з літаратурным творам, у выніку якога спасцігаюцца заканамернасці структуры тэксту, эстэтычны сэнс твора, акрэсліваюцца “спосабы чытання”, што, у сваю чаргу, вядзе да ўзбагачэння эстэтычнага вопыту. Даследчая дзейнасць «уключае вучня-чытача ў дыялог з “вялікай” навукай – літаратуразнаўствам,

культуралогіяй, эстэтыкай» (С. Лаўлінскі). Прычым размова пра сапраўднае даследаванне можа ісці толькі тады, калі вучань вырашае задачы з невядомым папярэдне “адказам”.

Што тычыцца адзінаццацікласнікаў, даследчая дзейнасць па літаратуры павінна быць скіравана не столькі на непасрэдную падрыхтоўку іх да меркаванага паступлення ў вышэйшую навучальную ўстанову (хоць нельга зусім не браць пад увагу значэнне літаратурна-даследчага вопыту ў сітуацыі, калі выпускнік мусіць вызначацца з выбарам прафесіі), колькі на стварэнне ўмоў для самаразвіцця і самасцілявання вучняў. Даследчая работа па літаратуры прывучае старшакласніка да самастойнай працы з тэкстам, узбагачае яго чытацкі вопыт, дапамагае фарміраваць самасвядомасць, пазіцыю запэўненага ўдзелу ў пазнавальнай і творчай працы ўвогуле і на ўроках літаратуры ў прыватнасці.

Мэта факультатыўных заняткаў “Шукаем шэдэўры!..: Вопыты літаратурных даследаванняў” – дапамагчы вучням абагульніць і сістэматызаваць веды па літаратуры, замацаваць і паглыбіць уменні працаваць з мастацкімі, літаратурна-крытычнымі, літаратуразнаўчымі і іншымі тэкстамі, пазнаёміць старшакласнікаў з разнастайнымі прыёмамі самастойнага спасціжэння мастацтва слова.

Дасягненне акрэсленай мэты прадугледжвае вырашэнне наступных **задач**:

- працягваць фарміраваць кампетэнцыі вучняў: *літаратурную* (сістэматызаваць веды пра літаратуру як цэласнасць, прадстаўленую ў выглядзе паняццяў і спосабаў дзейнасці), *культуралагічную* (узбагаціць уяўленні пра літаратуру як пра сацыякультурны феномен), *камунікатывую* (выпрацоўваць уменні і навыкі рэпрэзентацыі вынікаў даследчай дзейнасці);

- фарміраваць навыкі свабоднага аперыравання тэарэтыка-літаратурнымі паняццямі і тэрмінамі ў працэсе аналізу мастацкіх твораў;

- працягваць фарміраваць навыкі самастойнай працы з навуковай літаратурай, слоўнікамі, даведнікамі, дакументамі і г. д.;

- развіваць агульныя даследчыя ўменні і навыкі (выяўленне і пастастаноўка праблемы; фармуляванне гіпотэзы; планаванне і распрацоўка гіпотэзы даследчых дзеянняў; збор інфармацыі – назапашванне фактаў, назіранняў, доказаў; аналіз і сінтэз

сабранай інфармацыі; пераасэнсаванне вынікаў даследавання падчас адказаў на пытанні; праверка гіпотэзы; фармуляванне высноў і да т. п.);

- фарміраваць уменні і навыкі стварэння ўласных навукова-даследчых работ (рэфератаў, дакладаў, даследчых праектаў);

- спрыяць фарміраванню грамадзянскай, маральна-этычнай пазіцыі вучняў;

- развіваць літаратурна-творчыя здольнасці вучняў;

- стымуляваць цікавасць вучняў да самастойнай даследчай дзейнасці.

Прапанаваная праграма факультатыўных заняткаў прадугледжвае не толькі тэарэтычную частку, якая знаёміць вучняў з этапамі навукова-даследчай працы, відамі і метадамі навуковага даследавання, але і практычную, скіраваную на актывізацыю і ўдасканаленне літаратурна-творчых здольнасцей старшакласнікаў, выпрацоўку ўменняў і навыкаў навукова-даследчай дзейнасці, развіццё іх камунікатыўнай культуры. Змест праграмы часткова заснаваны на выкарыстанні раней атрыманых на ўроках беларускай і рускай моў ведаў пра тэкст, тыпы і стылі мовы, іх асаблівасці, а таксама мае на ўвазе актуалізацыю ведаў, атрыманых падчас вывучэння прадметаў “Руская літаратура”, “Сусветная гісторыя. Гісторыя Беларусі”, “Грамадзянскае”, “Музыка”, “Выяўленчае мастацтва” і інш.

Мэтазгодна на факультатыўных занятках сапраўднае розных формаў і метадаў навучання: семінары, круглыя сталы, вучнёўскія канферэнцыі; эўрыстычная гутарка; тэматычнае, праблемнае, гісторыка-літаратурнае, тэарэтычна-літаратурнае параўнанне твораў; параўнанне літаратурнага твора з яго інтэрпрэтацыямі ў іншых відэх мастацтва; самастойная праца вучняў з мастацкімі творамі, навуковай і крытычнай літаратурай і інш.

На факультатыўных занятках, звязаных з рэалізацыяй даследчага падыходу ў навучанні, выдавочна змяняецца характар узаемаадносін настаўніка і вучняў. На думку спецыялістаў, добра падрыхтаваны “даследчыцкі дыялог” становіцца трывалым грунтам для напісання самастойнай даследчай работы і ўдалай прэзентацыі яе вынікаў (напрыклад, на вучнёўскай навуковай канферэнцыі). У залежнасці ад колькасці вучняў, якія наведваюць факультатыўныя заняткі, настаўнік можа спалучаць індывідуальныя “навуковыя” кансультацыі з групавой і калектыўнай работай вучняў.

Звяртаем увагу настаўнікаў на тое, што ў змесце вучэбнай праграмы факультатыўных заняткаў “Шукаем шэдэўры...” складальнікі імкнуліся як мага больш поўна прадставіць спецыфіку арганізацыі даследчай работы па літаратуры ў агульнаадукацыйнай установе. Суадносячы прапанаваны змест з канкрэтнай адукацыйнай сітуацыяй, настаўнік можа сканцэнтравана на тых тэмах, тым матэ-

рыяле, што ў найбольшай ступені адпавядаюць яго прафесійным зацікаўленням, інтарэсам, а таксама ўзроўню падрыхтаванасці вучняў. Так, настаўнік можа пераразмеркаваць колькасць гадзін, неабходных для засваення і адпрацоўкі на практыцы матэрыялу канкрэтнай тэмы. У якасці выніковага праекта прапануецца стварэнне зборніка навукова-даследчых работ па літаратуры. Аднак настаўнік разам з вучнямі можа аддаць перавагу іншаму праекту. Колькасць гадзін на правядзенне вынікавай навукова-практычнай канферэнцыі можа быць павялічана – у залежнасці ад колькасці ўдзельнікаў. Пры магчымасці на канферэнцыю варта запрасіць літаратуразнаўцаў, крытыкаў, краязнаўцаў, выкладчыкаў філалагічных факультэтаў ВУНУ, супрацоўнікаў літаратурна-мастацкіх выданняў або выдавецтваў: іх удзел у вучнёўскім навуковым форуме будзе надзвычай карысным для адзінаццацікласнікаў – патэнцыяльных студэнтаў, частка якіх, магчыма, звяжа жыццё з прафесійнай навуковай ці літаратурнай дзейнасцю.

МЕСТ КУРСА

Уводзіны (2 гадзіны)

Прадмет і задачы факультатыўных заняткаў.

Сутнасць навукова-даследчай дзейнасці, яе віды: інфармацыйна-рэфератыўны, праблемна-рэфератыўны, апісальны і даследчы. Характарыстыка вучэбна-лагічных уменняў як інструментаў пазнання: аналіз і сінтэз, параўнанне, абагульненне, вызначэнне паняццяў, доказ, вызначэнне і вырашэнне праблем.

Азнаямленне з агульнанавуковымі метадамі даследавання: назіранне, параўнанне, падлік (статыстычны метад), эксперымент, абагульненне, індукцыя і дэдукцыя, аналогія і інш. Пачатковае паняцце пра метады літаратуразнаўчага даследавання: біяграфічны, параўнальна-гістарычны, герменеўтычны і інш.

Практыкум. Анкетаванне, скіраванае на выяўленне чытацкіх і даследчыцкіх інтарэсаў вучняў.

Этапы даследчай дзейнасці (2 гадзіны)

Дыягнастычны, прагнастычны, арганізацыйны этапы даследчай дзейнасці. Агульная характарыстыка этапаў даследчай дзейнасці: выбар тэмы; вызначэнне мэта, задач, аб'екта і прадмета даследавання; збор інфармацыі, складанне бібліяграфіі; запіс, перапрацоўка і сістэматызацыя матэрыялу; напісанне плана (тэзісаў) работы; напісанне навукова-даследчай работы; падрыхтоўка вывадаў і абагульненняў; рэдагаванне тэксту, прагназаванне найбольш верагодных пытанняў і адказаў на іх; публічнае выступленне.

Практыкум. Творчая сустрэча (майстар-клас, круглы стол) з крытыкамі, літаратуразнаўцамі, спецыялістамі ў галіне літаратурнага краязнаўства.

Тэма, мэты, задачы,

прадмет і аб'ект даследавання (2 гадзіны)

Тэма даследавання, яе віды: інфармацыйна-рэфератыўны, праблемна-рэфератыўны, праблемны, абгульняльны, даследчы. Патрабаванні да тэмы: актуальнасць, навуковасць, праблемнасць, дакладнасць, арыгінальнасць. *Мэта даследавання, патрабаванні да яе (адпаведнасць тэме, навуковасць, актуальнасць, удакладняльны характар у дачыненні да тэмы).* Задачы навуковага даследавання (канкрэтызацыя, дэталізацыя і падзел мэты на састаўныя элементы). Пяняці *“аб’ект” і “прадмет”* даследавання.

Практыкум. Праца над тэмай даследавання. Фармулёўка мэты і задач даследавання. Вызначэнне аб’екта і прадмета даследавання.

Асноўныя віды навукова-даследчых работ па літаратуры (1 гадзіна)

Агульная характарыстыка асноўных відаў даследчых работ па літаратуры. Навуковы артыкул, рэферат, даклад, праект.

Практыкум. Знаёмства з узорамі навукова-даследчых работ па літаратуры.

Збор інфармацыі па тэме даследавання (5 гадзін)

Крыніцы інфармацыі і іх віды. Бібліяграфічныя даведнікі і часопісы. Электронныя бібліяграфічныя сродкі. Віды навуковых выданняў: навуковыя, навукова-папулярныя кнігі, манаграфіі, зборнікі навуковых артыкулаў, тэзісаў, матэрыялаў, дапаможнікі і падручнікі, навуковыя перыядычныя выданні, даведачная літаратура: энцыклапедыі, слоўнікі, даведнікі і інш.

Работа з навуковай літаратурай як адзін з этапаў даследавання.

Папярэдняе знаёмства з навуковай кнігай. Загалолак, падзагалолак і іх ролі. Структурныя кампаненты навуковай кнігі: анатацыя, змест, уступ, заключэнне, дадаткі.

Алгарытмы вывучэння навуковай літаратуры (кнігі, артыкула): прегляд, першаснае чытанне, складанне плана тэксту, паўторнае чытанне. Формы запісу: цытаты, тэзісы, канспект.

Цытаты (выпіскі з крыніцы інфармацыі, паддазеныя словамі аўтара). Афармленне цытат (выкарыстанне па магчымасці закончаных частак, дакладнасць, захаванне аўтарскіх графічных вылучэнняў, афармленне з дапамогай двукосся, указанне крыніцы і інш.).

Тэзісы (палажэнні, якія сцісла перадаюць асноўныя думкі лекцыі, даклада, артыкула). Простыя і складаныя, кароткія і разгорнутыя, тэкстуальныя і вольныя тэзісы.

Канспект (перадача зместу тэксту ў лагічнай сістэме абгрунтаваных вывадаў). Віды канспекта – тэкстуальныя, вольныя, змешаныя.

Алгарытмы напісання тэзісаў і канспектаў.

Практыкум. Праца з навуковай літаратурай. Збор і абгульненне інфармацыі па абранай тэме даследавання.

Структура навукова-даследчых работ па літаратуры (3 гадзіны)

Кампазіцыя навуковай работы: уступ, асноўная частка, заключэнне, спіс літаратуры, дадаткі (схемы, табліцы, ілюстрацыі, мультымедычныя прэзентацыі і інш.).

Уступ, яго прызначэнне і структура (фармулёўка сутнасці абранай для даследавання праблемы, яе значнасць і актуальнасць; вызначэнне мэты, задач, аб’екта і прадмета даследавання; агульны аналіз выкарыстанай літаратуры; сціслы выклад структуры работы і ўказанне поўнага аб’ёму даследавання ў старонках). Віды ўступаў (біяграфічны, гістарычны, аналітычны, параўнальны).

Асноўная частка, яе структура (раздзелы, у якіх паступова раскрываецца тэма, разглядаюцца яе пэўныя аспекты, выбудоўваецца сістэма доказаў). Віды доказаў (інфармацыйна-спасылачны – цытаванне, лічбы, факты, значэнні; лагічны; эмацыйны). Парадак размяшчэння раздзелаў: храналагічны, тэматычны, па прынцепах параўнання або кантрасту, дэдуктыўны, індуктыўны, праблемны.

Заключэнне (вывады, высновы) – кароткі выклад сутнасці вынікаў даследчай работы, фармулёўка магчымых перспектыв, далейшых кірункаў даследавання абранай тэмы. Адпаведнасць колькасці і зместу пунктаў заключэння задачам і зместу самой работы.

Спіс літаратуры.

Дадаткі, іх віды.

Практыкум. Складанне плана навукова-даследчай работы.

Афармленне навукова-даследчых работ (2 гадзіны)

Спецыфіка навуковага стылю: дакладнасць, лагічнасць, доказнасць, лаканічнасць; маналагічная форма выказвання; ужыванне навуковых тэрмінаў; складаныя сказы, пабочныя канструкцыі, канструкцыі з умоўна-выніковымі, прычыннымі адносінамі; выкарыстанне безасабовых формаў, займенніка “мы” і г. д.

Афармленне тытульнага ліста, зместу, бібліяграфіі, спіса ўмоўных скарачэнняў. Афармленне і размяшчэнне дадаткаў; спасылкі на іх у тэксце работы.

Практыкум. Рэдагаванне навукова-даследчых работ.

Рэферат як від даследчай работы па літаратуры (4 гадзіны)

Рэферат – кароткая перадача зместу адной ці некалькіх крыніц (кніг, артыкулаў, дакументаў) з уключэннем асноўных фактычных звестак і вывадаў. Віды (па адной або некалькіх крыніцах; прысвечаныя пытанню гісторыі і тэорыі літаратуры), структура рэферата. Патрабаванні да рэферата (дакладнасць і аб’ектыўнасць перадачы зместу крыніцы, паўната адлюстравання асноўных элементаў, даступнасць).

Алгарытм напісання рэферата.

Крытэрыі ацэнкі якасці рэферата: актуальнасць тэмы і зместу, высокі тэарэтычны ўзровень, глыбіня і паўната аналізу тэмы; інфармацыйная насычанасць, навізна, арыгінальнасць выкладу матэрыялу; структурная арганізаванасць, лагічнасць, граматычная дакладнасць і стылістычная выразнасць; пераканаўчасць, аргументаванасць, практычная значнасць і тэарэтычная абгрунтаванасць высноў.

Практыкум. Напісанне рэферата на абраную тэму.

Даклад – від самастойнай навукова-даследчай работы (5 гадзін)

Даклад – від самастойнай навукова-даследчай работы, у якім аўтар раскрывае сутнасць праблемы даследавання з выкарыстаннем розных пунктаў гледжання на яе, а таксама ўласных ацэнак і назіранняў. Адрозненне даклада ад рэферата. Акадэмічны стыль даклада. Віды (праблемны, абгульняльны, параўнальны, даследчы), структура даклада. Пятрабаванні да даклада (актуальнасць тэмы; змястоўнасць, глыбіня як адлюстраванне якасці ўспрымання і разумення праблемы; дакладнасць; самастойнасць высноў і палажэнняў).

Алгарытм напісання даклада.

Крытэрыі ацэнкі якасці даклада: ступень вырашанасці пастаўленых задач; арыгінальнасць падыходаў да вырашэння задач; умение карыстацца спецыяльнай літаратурай; здольнасць да самастойнай навукова-даследчай працы; пісьменнасць; выразнасць і вобразнасць мовы; кампазіцыйная стройнасць і логіка пабудовы даклада; аргументаванасць і пераканаўчасць вывадаў.

Практыкум. Напісанне даклада на абраную тэму.

Даследчы праект як від літаратурнай дзейнасці вучня (5 гадзін)

Даследчы праект, яго будова.

Этапы працы над праектам: падрыхтоўка – вызначэнне мэты і задач праекта; планаванне – выпрацоўка плана работы, вызначэнне крыніц, спосабы збору і аналізу інфармацыі, выбар формаў справаздачы і размеркаванне абавязкаў; даследаванне – назапашванне інфармацыі, праца з літаратурай, чытанне і аналіз тэксту; аналіз інфармацыі – афармленне заданняў, фармулёўка высноў; прэзентацыя – справаздача з абаронай (часопісы, альманахі, прэзентацыі, відэафільмы і інш.); ацэнка і рэфлексія – падвядзенне вынікаў, фармулёўка высноў.

Пятрабаванні да праектаў: наяўнасць праблемы; практычная, пазнавальная, навуковая значнасць вынікаў; самастойная (індывідуальная, парная, групова) дзейнасць вучняў; выкарыстанне даследчых метадаў: вызначэнне праблемы, мэты і задач даследавання, фармулёўка гіпотэзы іх дасягнення і вырашэння, аналіз дадзеных, падвядзенне вынікаў.

Практыкум. Стварэнне зборніка навукова-даследчых работ “Алхімія слова – XXI”.

Навукова-практычная канферэнцыя (4 гадзіны)

Падрыхтоўка да канферэнцыі: стварэнне аргамітэта канферэнцыі; размеркаванне абавязкаў; складанне праграмы, інфармацыйнага пісьма, прэс-рэліза канферэнцыі; папярэднія абмеркаванні прапанаваных для канферэнцыі дакладаў.

Правядзенне вучнёўскай навукова-практычнай канферэнцыі “Сусвет мастацкага слова: у пошуках шэдэўраў”:

- выступленні ўдзельнікаў з навукова-даследчымі работамі (найлепшыя рэфераты, даклады);
- прэзентацыя зборніка навукова-даследчых работ “Алхімія слова – XXI”;
- круглы стол (абмеркаванне найбольш актуальных ці найбольш спрэчных тэм, дакладаў, праблем, агучаных у дакладах выступоўцаў);
- падвядзенне вынікаў канферэнцыі (вызначэнне найлепшых выступленняў; ўзнагароджанне іх аўтараў дыпломамі) і працы на факультатывных занятках.

Круглы агульны вынікі

У выніку працы на факультатывных занятках вучні павінны ведаць:

- змест, праблематыку, сістэму вобразаў, сюжэт, кампазіцыю, выяўленчыя сродкі, функцыянальнае ідэйна-эстэтычнае значэнне структурных кампанентаў твораў, якія даследуюцца;
 - змест літаратурна-крытычных, літаратуразнаўчых, іншых тэкстаў, да якіх яны звяртаюцца ў працэсе падрыхтоўкі розных відаў навукова-даследчых работ, іх значэнне ў сучасным літаратурным працэсе;
 - асноўныя звесткі пра жыццёвы і творчы шлях пісьменнікаў, літаратуразнаўцаў, крытыкаў, творчасць якіх становіцца прадметам даследавання вучняў на факультатывных занятках;
 - тэарэтыка-літаратурныя паняцці і тэрміны, неабходныя для ўспрымання, засваення, аналізу і ацэнкі літаратурных твораў як мастацкай цэласнасці;
 - найважнейшыя асаблівасці развіцця беларускай літаратуры другой паловы XX – пачатку XXI ст. у суаднясенні з развіццём сусветнага мастацтва слова;
 - асноўныя паняцці, звязаныя з навукова-даследчай дзейнасцю (яе сутнасцю, асаблівасцямі арганізацыі, спецыфікай афармлення і прадстаўлення вынікаў і г. д.);
 - змястоўныя і структурныя асаблівасці рэферата, даклада, даследчага праекта як асноўных відаў навукова-даследчай дзейнасці па літаратуры ў агульнаадукацыйных установах.
- У працэсе авалодання ведамі выпрацоўваюцца наступныя ўменні вучняў:
- успрымаць мастацкі твор як цэласнасць, вызначаць і характарызаваць асноўныя кампаненты яго зместу і формы;

– даваць самастойную ацэнку прачытаным твораў і абгрунтоўваць яе, выяўляць характэрныя родавыя і жанравыя, стылёвыя асаблівасці твораў;

– суадносіць веды пра гістарычную эпоху з падзеямі, адлюстраванымі ў творы;

– суадносіць канкрэтныя з’явы беларускай літаратуры з асноўнымі эпохамі і кірункамі сусветнага літаратурнага працэсу;

– свабодна апераваць пры аналізе мастацкіх твораў тэарэтыка-літаратурнымі паняццямі і тэрмінамі;

– рыхтаваць рэфераты, даклады, даследчыя праекты па літаратуры, правільна іх афармляць;

– рэпрэзентаваць вынікі самастойных даследаванняў (падчас выступленняў на канферэнцыях, семінарах і г. д.), рыхтаваць іх для публікацыі.

У вучняў XI класа павінны сфарміравацца адпаведныя ўзросту і ўзроўню чытацкага развіцця **навыкі**:

– абагульнення, сістэматызацыі і супастаўлення літаратурнага матэрыялу;

– параўнання літаратурных твораў з творамі іншых відаў мастацтва (жывапісу, музыкі, тэатра і інш.);

– працы з навукова-крытычнай і даведачнай літаратурай па абранай тэме даследавання.

Такім чынам, у выніку працы на факультатывных занятках “Шукаем шэдэўры!...: Вопыты літаратурных даследаванняў” вучань набывае вопыт самастойнай даследчай дзейнасці, становіцца аўтарам па меншай меры адной навукова-даследчай работы. Пашыраецца літаратурная, камунікацыйная кампетэнтнасць, узбагачаецца агульная культура асобы вучня, з’яўляюцца дадатковыя магчымасці для яго самарэалізацыі і далейшага самаразвіцця.

Асноўная літаратура

1. Бондаревский, В. Б. Воспитание интереса к знаниям и потребности к самосовершенствованию : книга для учителя / В. Б. Бондаревский. – М. : Просвещение, 1985. – 44 с.

2. Дереклеева, Н. И. Научно-исследовательская работа в школе / Н. И. Дереклеева. – М. : Вербум-М., 2001. – 46 с.

3. Ишкова, Л. В. Формирование исследовательской культуры : (метод. рекомендации организаторам науч.-исслед. работы в довуз. подгот.) / Л. В. Ишкова. – Новокузнецк : Изд-во ИПК, 1997. – 35 с.

4. Качурин, М. Г. Организация исследовательской деятельности учащихся на уроках литературы : книга для учителя / М. Г. Качурин. – М. : Просвещение, 1988. – 173 с.

5. Літаратурная адукацыя ў Беларусі на сучасным этапе : новыя падыходы і тэндэнцыі : зборнік навуковых артыкулаў / уклад. А. І. Бельскі; рэдкал. : Г. У. Пальчык [і інш.]. – Мінск : НІА, 2008. – 228 с.

6. Методико-литературный Интернет-сервер “Урок литературы”. – [Электронный ресурс]. – 2004. – Режим доступа : <http://www.mils.fobg.ru>. – Дата доступа : 28.05.2009.

7. Нинбург, Е. А. Выполнение и оформление самостоятельной исследовательской работы / Е. А. Нинбург. – Л. : Ленуприздат, 1991. – 35 с.

8. Рагойша, В. Тэорыя літаратуры ў тэрмінах : дапаможнік / В. Рагойша. – Мінск : БелЭн, 2001. – 384 с.

9. Рагойша, В. П. Літаратуразнаўчы слоўнік : тэрміны

і паняцці : для школьнікаў і абітурыентаў / В. П. Рагойша. – Мінск : Нар. асвета, 2009. – 303 с.

10. Рященко, И. Р. Основы научно-педагогического исследования : пособие по написанию и оформлению исследования / И. Р. Рященко. – Томск : Том. гос. пед. ун-т., 1999. – 43 с.

11. Сергеев, Н. К. Особенности организации и содержания научно-исследовательской деятельности / Н. К. Сергеев. – М. : Просвещение, 1993. – 46 с.

Дадатковая літаратура

1. Айзерман, Л. Жаркий июнь 2006-го, или Последний месяц моего пятьдесят четвертого учительского года (Из записок словесника) / Л. Айзерман // Литература в школе. – 2007. – № 2. – С. 26 – 30.

2. Алексеев, Н. Г. Концепция развития исследовательской деятельности учащихся / Н. Г. Алексеев, А. В. Леонтович, А. С. Обухов, Л. Ф. Фомина // Исследовательская работа школьников. – 2002. – № 1, 2.

3. Баблицкая, Е. Р. Умения и навыки исследовательского изыскания / Е. Р. Баблицкая // Завуч. – 2000. – № 2. – С. 113 – 122.

4. Белых, С. Л. Управление исследовательской активностью ученика : метод. пособие для педагогов средних школ, гимназий, лицеев / под ред. А. С. Обухова; С. Л. Белых // Исследовательская работа школьников. – 2007. – 56 с.

5. Бельскі, А. І. Вылучэнне творчасці пісьменнікаў : класікі і сучаснікі ў школе / А. І. Бельскі. – Мінск : Аверсэв, 2005. – 352 с.

6. Борицова, Г. В. Пашем реферат, доклад, выпускную квалификационную работу : учеб. пособие / Л. В. Борицова, Н. А. Виноградова. – М. : Издательский центр “Академия”, 2000. – 128 с.

7. Василенко, Л. П. Метод проекта при чтении произведений современной литературы (Литература последнего десятилетия. XI класс) / Л. П. Василенко, С. П. Белокурова // Литература в школе. – 2008. – № 11. – С. 38 – 41.

8. Васючэнка, П. В. Сучасная беларуская драматургія : дапаможнік для настаўнікаў / П. В. Васючэнка. – Мінск : Маст. літ., 2008. – 158 с.

9. Гайдунь, А. В. Организация проектно-исследовательской деятельности учащихся в профильных классах технического уровня / А. В. Гайдунь. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.openclass.ru>. – Дата доступа : 28.05.2009.

10. Гецов, Г. Г. Работа с книгой : рациональные приёмы / Г. Г. Гецов. – Минск : Полюмя, 1989. – 176 с.

11. Гингель, Е. А. Организация исследовательской деятельности учащихся на уроках литературы / Е. А. Гингель. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.sch140.omsk.edu>. – Дата доступа : 27.05.2009.

12. Донцова, О. В. Метод проектов как одна из форм учебного исследования на уроках литературы / О. В. Донцова // Литература в школе. – 2007. – № 11. – С. 36 – 37.

13. Колесникова, Н. И. От конспекта к диссертации : учеб. пособие по развитию навыков письменной речи / Н. И. Колесникова. – М. : Флинта : Наука, 2002. – 268 с.

14. Кузьмина, Л. В. Методы исследования педагогической деятельности / Л. В. Кузьмина // Завуч. – 1999. – № 3. – С. 101 – 108.

15. Лявонова, Е. А. Агульныя і адметнае : Творы беларускіх пісьменнікаў XX ст. у кантэксце сусветнай літаратуры : дапам. для настаўнікаў устаноў, якія забяспечваюць атрыманне агул. сярэд. адукацыі / Е. А. Лявонова. – Мінск : Маст. літ., 2003. – 198 с.

16. Прищепа, Е. М. Ученическая исследовательская работа по литературе в гуманитарной профильной школе / Е. М. Прищепа // Литература в школе. – 2004. – № 12. – С. 25 – 28.

17. Савенков, А. И. Методика организации игр-исследовательских с младшими школьниками / А. И. Савенков // Практика административной работы в школе. – 2004. – № 1. – С. 35 – 38.

18. Сырцева, Т. Э. Работа учителей по развитию навыков научно-исследовательской деятельности учащихся / Т. Э. Сырцева // Дополнительное образование. – 2004. – № 2. – С. 12 – 18.

19. Файн, Т. А. Поэтапные действия по формированию исследовательской культуры школьников / Т. А. Файн // Практика административной работы в школе. – 2004. – № 1. – С. 42 – 46.